

[Time: 2.30 Hrs]

[Marks:75]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:**
- 1. All questions are compulsory.**
 - 2. Figures to the right indicate full marks.**
 - 3. Students answering in the regional language should refer in case of doubt to the main text of the paper in English.**

- Q.1 Answer **any two** of the following 15
- A) Critically evaluate Marxist Perspective of development.
 - B) Discuss the Quality of Life Approach with respect to Human Development.
 - C) Differentiate between Economic growth and Economic Development.
- Q.2 Answer **any two** of the following 15
- A) Explain Productivity and Participation in relation to Human Development.
 - B) Discuss the role of freedom in promoting Human Development.
 - C) Explain the concept of Inclusive growth.
- Q.3 Answer **any two** of the following 15
- A) Discuss the need for indices to measurement of Human Development.
 - B) Explain the Human Poverty Index (HPI).
 - C) Discuss the concept of Gender Empowerment Measure (GEM).
- Q.4 Answer **any two** of the following 15
- A) Write a note on a person's livelihood.
 - B) What are the causes and consequences of child labour?
 - C) Explain Harris-Todaro Model of Migration.
- Q.5 Write short notes on **any three** of the following 15
- A) Millenium Development Goals (MDGs)
 - B) Multi-dimensionality of poverty
 - C) Social Capability Index
 - D) Problems faced by ageing population
-

[वेळ: २.३० तास]

[गुण: ७५]

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना:

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
३. प्रादेशिक भाषेत उत्तर देणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी शंका असल्यास पेपरच्या मुख्य मजकुराचा इंग्रजीमध्ये संदर्भ द्यावा.

- प्र.१ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५
- अ) विकासाच्या मार्क्सवादी दृष्टिकोनाचे टीकात्मक मूल्यांकन करा.
- ब) मानवी विकासाच्या संदर्भात जीवनमानाच्या दर्जाच्या दृष्टिकोनाची चर्चा करा.
- क) आर्थिक वाढ आणि आर्थिक विकास यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.
- प्र.२ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५
- अ) मानवी विकासाच्या संदर्भात उत्पादकता आणि सहभाग स्पष्ट करा.
- ब) मानवी विकासाला चालना देण्यासाठी स्वातंत्र्याची भूमिका काय आहे यावर चर्चा करा.
- क) सर्वसमावेशक वाढीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.३ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५
- अ) मानवी विकास मोजण्यासाठी निर्देशांकांची आवश्यकता काय आहे यावर चर्चा करा.
- ब) मानवी गरिबी निर्देशांक (HPI) स्पष्ट करा.
- क) लिंग सक्षमीकरण उपाय (GEM) या संकल्पनेवर चर्चा करा.
- प्र.४ खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५
- अ) व्यक्तीच्या उपजीविकेवर टीप लिहा.
- ब) बालमजुरीची कारणे आणि परिणाम काय आहेत?
- क) हॅरिस-टोडारो स्थलांतर मॉडेल स्पष्ट करा.
- प्र.५ खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५
- अ) सहस्राब्दी विकास उद्दिष्टे (MDGs)
- ब) गरिबीची बहुआयामीतता
- क) सामाजिक क्षमता निर्देशांक
- ड) वृद्ध लोकसंख्येला भेडसावणाऱ्या समस्या